באילפא חמא חד קטר גרמיה בחבלא מיחות ומיסחי א"ל לא תסכן בנפשך א"ל ההוא מיכל בעינא א"ל אכיל ההוא גברא בעי מישתה א"ל שתי כיון דמטון ללמינה א"ל תמן לא שרית לך אלא בגין סכנתא דנפשא ברם הכא אסור להוא גברא למיטעם כלום עד שעתא דיסחי *א"ר ינאי שמעתי שמקילין ומחמירין בה [א] וכל המחמיר בה מאריך ימים בטובה מקילין בה לרחוץ במים שאובין מחמירין בה לטבול במים חיים:

הלכה ה מתני' [ב] *היה עומד בתפילה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר [ג] ירד לטבול אם יכול לעלות להתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא. אבל לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים *וכמה ירחיק מהם ומן הצואה ארבע אמות: **גמ'** מתניתא ברבים אבל בינו לבין עצמו יפסיק וכר"מ ברם כר' יהודה אפילו בינו לבין עצמו אינו מפסיק כשאין לו מים לטבול אבל יש לו מים לטבול אף ר' יהודה מודה שהוא מפסיק חולה ששימש מיטתו אמר רבי אמי אם הוא גרם לעצמו יטבול וימות ואם באונס אין מטריחים עליו רבי חגי בשם רבי אבא בר זבדי בין כך ובין כך אין מטריחים עליו *חולה מרגיל צריך תשעה קבין בריא מרגיל צריך ארבעים סאה [ד] חולה מאונס אין מטריחים עליו בריא מאונס צריך תשעה קבין רבי זבדי בריה דרבי יעקב בר זבדי בשם רבי יונה עיר שמעיינה רחוק הרי זה קורא את שמע ויורד וטובל ועולה ומתפלל אם הוא אדם מסוים עשו אותו כמעיין רחוק: פיסקא ואם לאו יתכסה במים ויקרא: מתני' [ה] *בעכורים אבל בצלולין אסור ואם הוא יכול לעכור ברגליו יעכור. תני [ו] *מרחיקים מצואת אדם ארבע אמות ומצואת כלבים ארבע אמות ובשעה שהוא נותן לעורות רבי ירמיה בשם ר"ז [ז] נבילה שנסרחה צרין להרחיק ממנה ד' אמות אמר רבי אבינא ומתני' אמרה כן וכמה ירחיק מהם ומן הצואה ארבע אמות אמר רבי אמי אמר רבי שמאי תפתר במשרה של כובסין א"ל ר' מנא

אם

אר"א מתניתא אמרה כן וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות. א"כ אפילו ממי משרה צריך להרחיק ש"מ דמכל סרחון צריך להרחיק וע"ז מדחה ר"א בשם ר"ש דמיירי במשרה של מי כובסין דהוא כמי בצואת קטנים ע"ז מקשה הא תנינן במתניתין גם מים הרעים והוא מים סרוחים אלמא דצריך להרחיק מכל סרחון ועיי' בשו"א ז"ל ובטור ז"ל סי' פ"ו:

אמרין

באילפא. היה בא בספינה אחת וראה אחד שקושר עצמו בחבל בשביל לירד ולטבול בים ומחה בידו וא"ל זה האיש אני רוצה לאכול ולשתות וצריך אני לברך והתיר לו לאכול ולשתות ולברך בלא טבילה וכיון שהגיעו לנמל על שפת הים א"ל שם התרתי לך שהיה מקום סכנה ועכשיו אסור לך לטעום כלום עד שעה שתרחוץ ותטבול: שמקילין ומחמירין בה. כדמפרש לקמיה:

הלכה ה מתני' לא יפסיק. תפלתו לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה ויאמר הפתיחה והחתימה בלבד: ולקרות עד שלא תנץ החמה. שהותיקין מדקדקין על עצמן לגמור אותה עם הנץ החמה כדכתיב ייראוך עם שמש: יתכסה במים. ודוקא במים עכורים שאין לבו רואה את הערוה אבל צלולים לא: ולא יתכסה לא במים הרעים. מים סרוחים: ולא במי המשרה. מים ששורין בהן פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. התם בגמרא פריך וכמה מיא רמי ואזיל וקאמר דחסורי מיחסרא וה"ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ולא יקרא אלא נמי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ושיעור המים שיטיל למי רגלים של פעם אחת רביעית: וכמה ירחיק מהן. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים ומן הצואה: ארבע אמות. ודוקא כשהן מלאחריו או מצדדיו אבל אם היו לפניו מרחיק מלא עיניו עד שלא יראה אותן ואח"כ יקרא: **גמ'** מתניתא. דקתני לא יפסיק דוקא ברבים אם מתפלל עם הציבור אבל המתפלל בינו לבין עצמו מפסיק וכר"מ דמחמיר בבעל קרי כדקתני בתוספתא והובאה בהלכה דלעיל דס"ל כת"ק דמתני' שמהרהר בלבו ואינו משמיע לאזניו: ברם כר' יהודה. דמיקל טפי דחכמים דתוספתא היינו ר' יהודה וכדקאמר ר' יהודה במתני' דמיקל לענין ברכת המזון לפניו ה"נ סבירא ליה אפי' מתפלל בפני עצמו אינו מפסיק: בשאין לו מים לטבול. כדאמר התם בתוספתא דפלוגתייהו בשאין לו מים אבל אם מצוי לו מים לטבול אף ר' יודה מודי שהוא מפסיק אם מתפלל בינו לבין עצמו שהרי יכול לטבול ואח"כ יתפלל: יטבול וימות. כלומר אף אם ימות מחמת טבילה צריך הוא לטבול שהרי גרם לעצמו: ואם באונס. שראה קרי לאנסו אין מטריחין עליו לטבול: מרגיל. ממשיך את הקרי עליו ששמש את מטתו: אין מטריחין עליו. כלל אפי' לנתינת ט' קבין: עיר שמעיינה רחוק. וצריך שהות הרבה לילך לשם ה"ז קורא את שמע בתחלה ואח"כ ילך למעיין ויורד וטובל ואח"כ יתפלל דתפלה יש לה זמן ביותר: אם הוא אדם מסוים. כלומר שהוא בעל בשר וקשה לו לטבול בבקר עשו אותו כדין מעיין רחוק וקורא ק"ש ואח"כ יורד וטובל: תני. בתוספתא פ"ב: ובשעה שהוא נותן לעורות. שמעבדין אותן בצואת הכלבים ואז ריחן רע: ומתניתא אמרה כן. שצריך להרחיק מכל ריח רע דהא קתני וכמה ירחיק מהן ואדלעיל מי המשרה קאי ומאי קמ"ל ר' ירמיה: תיפתר במשרה של כובסין. ואין בהן משום ריח רע וטעמא דמרחיקין מהן משום הכובסין דלא ליתי לאטרודי:

אם

פירוש מבעל ספר חרדים

ולא רצה לשמוע וקללו שירד ולא יעלה וכן היה שירד ולא עלה: אילפא. ספינה: כיון דמטון ללמינה וכו'. כיון שהגיעו לנמל והוא הנקרא פורט"ו מקום שחונה הספינה לצאת ליבשה: מים חיים. לאו דוקא דה"ה למקוה מי גשמים אלא לאפוקי שאובין: מתני'. לא יפסיק. תפלתו לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד וכו'. אמרינן בבבלי אע"ג דהלכה כר' יהושע דאמר זמן ק"ש עד ג' שעות מתני' לוותיקין נשנית שהוותיקין מדקדקין על עצמן לגמור אותה עם הנץ החמה דכתיב ייראוך עם שמש אבל לכ"ע עד שלש שעות: ויקרא. אע"ג דמפסידין דאין סומכין גאולה לתפלה משום ריות הקדמת הקריאה עדיף: יתכסה במים ויקרא. מפרש בבבלי והירושלמי לקמן דוקא מים עכורין שאין לבו רואה את הערוה אבל צלולים לא: לא במים הרעים. סרוחים: במי המשרה. במים ששורין בהם הפשתן והקנבוס והם מסריחין כך פירש"י: עד שיטיל לתוכן מים. פריך בבבלי וכמה מיא רמי ואזיל אלא ה"ק לא יתכסה במים הרעים ולא במי המשרה כלל ופירש"י וכמה מיא רמי ואזיל כמה מים יטיל לתוכן ויבטלם שלא מרובין הם. ומי רגלים מועטין. וזאת רוצה לקרות קרית שמע אצלן לא יקרא עד שיטיל לתוכן מים ומפרש בברייתא ופירשו המפרשים שיעור מי רגלים של פעם אחת בין שהיו מי רגלים בתחלה בכלי ובין שהיו בכלי רביעית מים בתחלה ואח"כ השתין לתוכן ודוקא בכלי שאינו מיוחד למי רגלים דאי מיוחד הוא כל חרס או כל עץ כיון דבלוע אין מועיל נתינת מים ואפי' ריקן הוי כבית הכסא ואפי' אין בהן ריח רע אבל של זכוכית מותר ממים הרעים ומי המשרה כך כתב הרא"ש: וכמה ירחיק וכו'. ממי רגלים שלא נתן לתוכן מים או מן הצואה ד' אמות ודוקא לצדדים או לאחריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו. הכי מפרש הבבלי והירושלמי לקמן: גמרא. מתני' דאמר דנזכר באמצע התפלה לא יפסיק דוקא כשנזכר והוא מתפלל עם הצבור ומפני שלא ירגישו ויביישו התירו לו לסיים בקיצור דגדול כבוד הבריות: וכר' מאיר. דודאי סתם משנה זו כסתם משנה דלעיל דאוקימנא כר' מאיר: ברם כר' יודא אפי' בינו לבין עצמו אינו מפסיק. לאו דוקא אלא לכתחילה קורא כל תפלה כדרכו דלא גרעא מברכות ק"ש וברכת המוציא דאמר ר' יהודה לעיל דמברך כדרכו אלא אגב סיפא דמסיים מפסיק נקט רישא אינו מפסיק: אמר ר' אמי אם הוא גרם לעצמו. ששימש בפועל: ואם באונס. שלא שימש אלא בדמיון חלום ואונס הוא: חולה מרגיל וכו'. ברייתא היא: מרגיל. פירש"י ששימש מטתו בפועל: עיר שמעיינה רחוק. שאם ילך שם קודם שמע יעבור זמן קריאתה ג' שעות: ועולה ומתפלל. דזמן תפלה עד חצות כדלקמן באידך פירקין: ה"ג אם הוא אדם מצונן. כלומר קר ואינו יכול להכנס במים קרים עד שיחום היום קצת: בשעה שהוא נותן לתוך העורות. משרתת ואצואת כלבים דוקא קאי כדאיתא בבבלי: נבלה שנסרחת וכו'. דלאו דוקא צואה ומי רגלים: ומתניתא אמרה כן. דלאו דוקא צואה אלא ה"ה לנבלה מסרחת וכיוצא בה דקתני וכמה ירחיק וכו' וקאי אכולהו אמים הרעים ואמי המשרה ואמי רגלים שלא הטיל לתוכן מים כדפרשינן במתניתין וממים הרעים לא מייתי ראיה דיש לומר דהסריחו מחמת שרחצו בהן ידיו שהיו מלוכלכות בטיט ובצואה: תיפתר במשרה של כובסין. כלומר אין מכאן ראיה כלל

דילמא

מראה הפנים

בירושלמי נראה שאם מחמת חולי או אונס אחר קורא ק"ש בלבו יצא שנא' אמרו בלבבכם וגו' עכ"ל. ולא נמצא זה בירושלמי שלפנינו לא במכלתין ולא במקום אחר ומקרא דאמרו בלבבכם דריש בפ"ק בהלכה א' לענין אחר גבי דהוה קרי ותזר וקרי עד דהוי שקע גו שינתיה כדכתיב אמרו בלבבכם על משכבכם ופשוט הוא דבכה"ג לכ"ע יצא וכמבואר לעיל ד"ה מהרה"ר ברכות וע"ש:

מחמירין בה לטבול במים חיים. לא מצינו חומרא זו לטבילת שאר טמאים מדאורייתא' מלבד בזבה שמפורש בכתוב ורחץ את בשרו במים חיים שהן ממעיין הנובע והתם לא גרים בהא דר' ינאי בדף כ"ב אלא כך שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה ופירש"י ז"ל שמחמירין במ' סאה. ואפשר דטעמא דחומרא דהכא מפני גודל הגדר כדמשמע מהאי עובדא דאשת איש דלעיל דקאמר עד שהן מתקינין להן מקום היכן הן טובלין וכו' ומפני שהתם מקוואות לא היו צריכין לחזור אחריהן כל כך דמצוין הן ולפי שהתקינו במים חיים היו צריכין לחזור אחריהן בטורח הרבה עד שבין כך עברו השובכין והשבין ובטל העבירה והיה להן מנהג חומרא בטבילה זו יותר מהומר אשת איש ונדה כדמשמע נמי מהאי עובדא דר' יוסי בן חלפתא דלעיל. ובהאי דקאמר התם אפשר במרחצאות וא"ל רב חסדא וכי יש טבילה בחמין ולמדו מכאן חומרא לטבילה במים חמין וכמו שהובא בב"י י"ד סי' ר"א ובשם המרדכי דשבועות הביא לפרש להאי דטבילה בחמין מי איכא ומראה פנים לכאן ולכאן ומיהו מגמרא ערוכה משמע בהדיא דדוקא בכולה שאובין הוא דאמרו טבילה בחמין מי איכא כדאמרינן בפ"ק דתענית דף י"ג ע"א לימא מסייעא ליה כל חייבי טבילות וכו' במאי אי לימא בחמין טבילה בחמין מי איכא שאובין נינהו הרי דלא אמרו אלא בכולה שאובין והיינו במרחצאות דקאמר נמי התם בפרקין וכן כתבו שם התוס' לדייק דכולו שאוב לא מהני טבילה הפי' ע"י המשכה ע"ש הרי לך ראיה גדולה מפי' התוס' דהתם למנהגינו להקל במקוה שנשארה בה כשיעור להמשיך לתוכה מים חמין להממנה דלא אסרו אלא בכולה שאובין והא הוא דאמרו טבילה בחמין מי איכא והתם בחייבי טבילות מדאורייתא קאמר. ועוד דהא בכהן גדול התירו להטיל לתוכה מים חמין כדאמרינן ביומא פ"ג וטבילה דידיה נמי מדאורייתא היא כדכתיב ורחץ במים וגו' ולא שייך לחלק בזה בין מקדש לגבולין כמו שרצו לי"א שם כן דלא אמרו זה אלא בדבר שהוא משום שבות בלבד כדאמר התם בש"ס דילן גבי והלא מגרף וכו' אין שבות במקדש לגי' התוס' ובמקומו ביומא הארכתי עוד בזה בס"ד ע"ש:

אבל בצלולין אסור וכו'. זהו כדעת הי"א התם בפרקין דף כה ע"ב וכן דעת כל

גדולי

שנויי נוסחאות (סו"כ) ההוא מיכל בעינא בכי"ל ההוא גברא בעא מיכול. (סו"א) מקילין בה כד"ו מיקל בה. (סוי"א) לעלות כד"ו ניתא. (סוי"ט) תשעה כד"ו תשעת. (סו"כ) תשעה כד"ו תשעת. זבדי כד"ו זבדיה. (סוכ"ס) ר"ז כד"ו רבי זעורה. צריז כד"ו צריד.

חדושי רד"א

לעיל פ"א ה"ב וז"ל א"ר זעירא אנא תקפית גאולה לתפלה ועי' בבבלי ברכות דף ט' ע"ב וז"ל והא א"ר זירא אנא סמכי ואיתזקי. הרי ר' זעירא כאן הוא ר' זירא והדרא קושי' לדוכתי'. ועי' לקמן ריש פ"ז דבפירוש איתא התם דר' זעירא ור' זירא חד הוא וז"ל שם על דעתי' לדר' זירא וחבורתי' וכו' ולעיל מיני' כתיב ר' זעירא וכו'. אלא ע"כ חד הוא ע"ש. ומ"ש בפנים וז"ל אמר ר"ז כל סברא דהוה לי תמן סברתי', אראב"ש כל דהיא סברא קשיא דטבול יום תמן סברתי כו'. הנה בתשובה הארכתי ביותר ולא אכתוב כאן רק מה שצריך לכוונת הירושלמי. וכונתו הוא זה, וכאשר מוכח מגמ' דזבחים דף ק"ב ע"ב אהא דאמר ראב"ש בבה"כ דנתה בא טו"י וכו' עד והיכי עביד הכי והאר"י וכו' דאסור להרהר במרחץ וכו' לאונסו שאני. ופירש"י שהיה תלמודו שגור בפיו ומהרהר בה בע"כ ע"ש. וא"כ כדי להשוות התלמודיים יחד כאשר מצווים מפי סופרים ודאי כוונת הירושלמי הוא הכי. דאר"ז כל סברא דהוית לי תמן ר"ל שאם נפל לי הרהור בע"כ סברתיו ר"ל עיינתי בה ולא פניתי לבי לד"א כדי להוציא ההרהור ד"ת מלבי. וכן אראב"ש כל דהיא סברא קשיא דטו"י תמן סברתיו. ודאי כוונתו כההיא דבבלי בזבחים ההרהור דט"י תמן סברתיו עיינתי עליו ובזה מתורץ קושיתי מה שהקשיתי ר"ז אהדדי. ודלא כהמפרש [מוהר"א מפ־לדא] בד"ת מהו להרהר וכו' שכתב בזה"ל: כל סברא שהיה לי לעיין ולהסביר ולהבין התם עיינתי בה. דטבול יום. דמס' דטבול יום עכ"ל, יצא חוץ מגדר הכונה הפשוטה ודו"ק:

עמודי ירושלים

ראיה הזאת. וע"כ תמיה לי על ס' דרושי רח"כ בראש הספר שכ' דבשאילת יעב"ץ כ' שאביו הח"צ לא הקפיד לומר השם בעת למודו. ואמנם אדמו"ר הג' נ"י הראה ש"ס מפורש להתיר בברכות דכ"ב כו'. וצ"ע שלא הביאו זה כולם עכ"ל. ומהתימה כמנו שהרי כן מבואר בשאילת יעב"ץ הראיה הזאת. אולם מצאתי בתשב"ץ קטן (סי' תכ"א) שכ' וז"ל ואינו קורא שם של ד' אותיות בתלמוד כ"א השם עכ"ל מבואר כדברי המ"א. וע' שו"ת מים חיים (חא"ח סי' כ"ג) שלא ראה כל דברי הפוסקים שהבאתי:

מסורה הש"ס

ברכות כב

שם ע"ב

שם. מגילה כז:

ברכות שם.

שם כה:

שם. תוספתא פ"ב

עין משפט נר מצוה

מט
א טור או"ח סי' רמא

נ
ב מיי' פ"ד מהל' תפלה הל"ו

נא
ג מיי' פ"ב מהק"ש ה"ז

נב
ד מיי' פ"ד מהל' תפלה ה"ו

נג
ה מיי' פ"ב מהק"ש ה"ז סמ"ג עשין יח טוש"ע או"ח ס"ב

נד
ו מיי' פ"ג שם הל"ו ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם ס' עט ס"ד

נה
ז טוש"ע שם ס"ה